

ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФІЇ ЗА УМОВ СЬОГОДЕННЯ

*А. М. Алексєєва, студентка,
Національний університет цивільного захисту України,
Л. І. Юрченко, доктор філософських наук, професор,
Національний університет цивільного захисту України*

Філософія як теоретичний світогляд поряд із наукою, мистецтвом, мораллю, правом – одне з видатних надбань людської цивілізації та культури. Вона не тільки візитна картка цивілізації і культури, а й їхня основа та животворний фермент.

Історично так склалось, що саме філософія була і залишається донині тією колискою, з якої проростають і наука, і мистецтво, і мораль, і право та набувають статусу самоусвідомлюючих особливих проявів людського духу та практики життєдіяльності людини і суспільства.

Філософські ідеї, школи, напрями подібно до людей, які їх створили, не мають буття поза часом та простором. На них лежить відбиток певної епохи, країни, регіону.

Але в ній виражена тільки частина істини щодо походження та творців філософських ідей, шкіл і напрямів. Якби ця аксіома виражала всю істину, то філософські ідеї та школи народжувались і гинули б у часових та просторових межах окремих епох і країн. Але цього не відбувається. Питання, проблеми, думки зберігаються століттями і навіть тисячоліттями і не знають просторових та часових меж.

Серед багатьох причин філософської неперервності й універсальності немало роль відіграють внутрішня логіка розвитку філософських знань та загальнолюдські традиції у формі постановки філософських проблем, підходів до їхнього вирішення.

В історії філософії склалися і у певних модифікаціях перманентно повторюються так звані вічні проблеми. Що таке людина? Що таке природа, або ширше – Всесвіт? Який між ними зв'язок, залежність? Чи може людина пізнати себе, природу, суспільство? Які форми, методи, засоби пізнання? В чому відмінність явищ і сутності матеріального і духовного, ідеального світу? Який з цих двох світів є основою для виникнення й існування другого світу? Чи вони незалежні один від одного? Що таке свобода? Чи є підстави для того, щоб людина і суспільство могли сподіватися на здобуття свободи? Що таке людські цінності — Істина, Добро, Мудрість, Гармонія? Що таке життя та смерть, яке їхнє ціннісне значення для окремої людини і суспільства?

Відповіді на ці питання не можна знайти навіть у сучасних модернових лабораторіях. В той же час розвиток суспільства і пізнання висуває і нові філософські проблеми: про співвідношення статичних і динамічних закономірностей у науковому пізнанні, можливостей "штучного інтелекту" тощо.

Звичайно, філософські проблеми під впливом нових знань і нових духовно-культурних та соціальних умов вирішуються по-новому. Досвід понад двох із половиною тисяч років історії філософської думки, як і досвід філософського дискурсу в ХХІ столітті, переконує в тому, що у філософії визначився ряд постійних, "інваріантних" функцій, які дають ключ до розуміння основних вимірів нового осягнення природи, суспільства й людини.

Саме знання цих функцій і вимірів дає змогу розкрити механізм виникнення і розв'язання філософських проблем. До таких функцій і вимірів належать світоглядна, онтологічна, гносеологічна, методологічна, ціннісна та праксеологічна функції. Питання про функції філософії тісно пов'язане з питанням про предмет філософії. Історично поняття предмета філософії змінювалось і має як об'єктивні, так і суб'єктивні причини.

До об'єктивних причин слід віднести стан, рівень накопичених конкретних і філософських знань про навколишній світ (природу, людину, суспільство), про духовні, в

першу чергу пізнавальні особливості, можливості як окремої людини, так і суспільства в цілому.

До суб'єктивних причин відносяться своєрідність насамперед форми досягнення предмета філософії певним філософом, філософською школою або течією.

Справа в тому, що зміст і форма тієї чи іншої філософської концепції щодо одного і того ж предмета далеко не завжди збігаються. Вони залежать від історико-філософської рефлексії особистості.

Сучасна філософія – це дисципліна, що вивчає суттєві характеристики людського ставлення до природи, суспільства та духовного життя у всіх його основних проявах. Так як під філософією традиційно розуміють форму людського мислення, то це і є та галузь знань що має вивести людину на якісно новий етико-технологічний рівень життєдіяльності.

Сьогодні, як і тисячі років тому, філософія встановлює свої істини шляхом дослідження і доведення. Тобто філософія дає можливість раціональними засобами створити гранично узагальнену картину світу і місця людини у ньому, досліджуючи пізнавальне, ціннісне, соціально-політичне, моральне й естетичне ставлення людини до світу.

На відміну від окремих наук, що вивчають лише деякі області дійсності, предмет філософії охоплює найзагальніші риси дійсності, основи буття і пізнання, що вивчаються не безпосередньо, а через узагальнення даних інших наук та осмислення всієї існуючої культури, її світоглядних структур. Таким чином, філософія — раціональна самосвідомість людства, наслідок його прагнення збагнути глибинні основи буття і місце людини у світі.

Філософія тримає увесь час у полі уваги та в актуальному стані всі основні виявлення людини як людини, із чим пов'язані особливості її предмету:

- Історична змінність, оскільки історично змінними постають самовиявлення та самоусвідомлення людини;
- уся історія філософії, аж до сучасності, фактично входить в окреслення її предмету, оскільки лише за такої умови ми здатні окреслити «топографію» людськості;
- філософія постає своєрідною формою збереження та забезпечення історичної неперервності людської свідомої самоідентифікації.

Слід також зазначити важливість для сучасного питання про об'єкт філософії. Його складовою виступають в першу чергу форми організаційного наукового пізнання, а також те, в який спосіб розвивається наука, в тому числі важливими для дослідницької діяльності повинні бути методи.

Філософія сьогодні для кожної людини – це можливість подивитися на науку ззовні, зрозуміти її як особливу сферу життєдіяльності суспільства.

Сучасній філософії властиво співставляти як наукове так і не наукове знання, чітко його аналізувати. З філософської точки зору науку варто розглядати як пізнавальну діяльність, в результаті якої ми отримуємо раціональне, об'єктивне, при цьому системне знання, яке можна довести теоретично і перевірити на практиці.

Таким чином, філософія дає людині відповідь на важливі для неї питання: що називається науковим знанням; які основні принципи організації і функціонування наукового знання; які методи використовуються наукою; у який спосіб здійснюється розвиток знання; яка відмінність між наукою та псевдонаукою; які прослідковуються форми взаємозв'язків між науковим знанням і філософією, в також релігійною свідомістю.

Філософія сучасності поки що розглядається як соціальна дисципліна, проте у XXI столітті будучи складовою частиною різноманітних ідей, поглядів та вчень, стає інструментом нетрадиційного креативного підходу до вирішення унікальних технічних, медикобіологічних, екологічних проблем.